

<https://doi.org/10.5559/di.25.4.10>

**Ken Robinson,
Lou Aronica
CREATIVE SCHOOLS
The Grassroots
Revolution That's
Transforming
Education**

Penguin Books, New York, 2016., 292 str.

Ken Robinson autor je knjige *Creative Schools; The Grassroots Revolution That's Transforming Education*, dok je Lou Aronica suradnik koji je svoj doprinos dao provodeći intervju i studije slučaja. Ken Robinson svjetski je poznat govornik i autor djela s područja obrazovanja, kreativnosti i inovativnosti. Radio je 12 godina kao sveučilišni profesor na Sveučilištu Warwick u Ujedinjenom Kraljevstvu, a sada je profesor emeritus. Lou Aronica autor je nekoliko knjiga. Ova knjiga sastoji se od uvoda, deset poglavlja, pogovora i kazala pojmova.

Prvo poglavlje *Back to Basics* započinje pismom pokreta standardizacije kurikul(um)a (*The Standards Movement*) u Americi, koji se najbolje očituje u PISA (*Program for International Student Assessment*) testovima. Pokret standardizacije zalaže se za podizanje akademskih standarda. Reformatori to nastoje postići standardizacijom kurikul(um)a i natjecanja. Formalno obrazovanje čine tri elementa: kurikul(um), poučavanje i ocjenjivanje. Autor se kritički osvrće na svaki od njih. Nacionalni kurikul(um) stavlja naglasak na pismenost, matematiku i STEM (*science, technology, engineering, and math*) područje.

Manje se pažnje pridaje praktičnim, tzv. mekim, predmetima (*soft subjects*), kao što su glazbeni, likovni i tjelesni odgoj. Nadalje, poučavanje se svodi na formalne instrukcije, usvajanje činjenica. Nedovoljno je grupnog rada, suradničkog učenja, praktičnog rada te povratnih informacija što ih daje učitelj. Od 2008. do 2013. nezaposlenost mladih u Europi iznosila je 24%. Istraživanja pokazuju da je između 1977. i 2005. nestalo više od milijun poslova koji su se obavljali u tvrtkama u Americi. U istom razdoblju nastajale su nove tvrtke i stvoreno je više od milijun novih poslova u godini. Na kraju poglavlja autor navodi kako je najbolji način podizanja učeničkog uspjeha poboljšanje kvalitete poučavanja, bogat i uravnotežen kurikulum(um) i podupirući sustav ocjenjivanja.

U drugom poglavlju *Changing Metaphors* autor se osvrće na pojavu masovnog obrazovanja, početke kojega vidi u industrijskoj revoluciji. S industrijskim promjenama započele su i društvene promjene. Industrijski principi često se vide i u obrazovanju. Autor metaforički opisuje obrazovanje kao industriju. I upravo tu metaforu treba mijenjati. U industriji, a tako i u obrazovanju, očekuje se da se ljudi pridržavaju pravila i da slušaju. No kako ćemo kod učenika razviti kreativnost i originalnost ako je jedino što od njih zahtijevamo kruta pokornost? Industrijski su procesi linearni, od sirovine do konačnoga proizvoda nekoliko je faza. Masovno obrazovanje također je podijeljeno u faze, od osnovne i srednje škole do fakulteta. U školi su učenici podijeljeni po razredima i godištima. Taj oblik segregacije vidi se samo u školi i neproduktivan je. Autor umjesto industrijskoga modela predlaže model "organskog obrazovanja". S obzirom na to da neki poslovi izumiru, a novi se stvaraju, sve se više promoviraju "vještine 21. stoljeća" (*twenty-first-century skills*). Svrha je obrazovanja, možda i najvažnija, obogaćivanje uma i srca. Konvencionalni kurikulum(um) usredotočen je na vanjski svijet, ne na unutarnji svijet potreba, želja i mogućnosti učenika. Iz takve nebrige rađa

se dosada, stres, depresija i odustajanje od obrazovanja.

Treće poglavlje zove se *Changing Schools*. Mnogi su američki predsjednici donosili izvješća i pokretali reforme obrazovanja (*Reagan-A Nation at Risk*, *Clinton-Goals 2000*, *Bush-No Child Left Behind*). No unatoč konstantnim reformama i strategijama u obrazovanju, još je uvijek veliko nezadovoljstvo učenika, učitelja i roditelja. Za razliku od američkoga sustava obrazovanja, koji inzistira na standardizaciji i testiranju učenika, Finska je krenula drugim putem. Finski nacionalni kurikulum uključuje umjetnost, znanost, matematiku, jezike, humanističke znanosti i tjelesnu kulturu. Prednost se daje praktičnim vještinama te razvoju kreativnosti. Finska ulaže u obrazovanje učitelja, zbog čega su oni stručni, a njihova profesija sigurna i društveno cijenjena. Obrazovni je sustav živ organizam i kao takav može se mijenjati i odgovarati na potrebe društva. Srž obrazovanja jest odnos učitelja i učenika. Ako odnos nije dobar, onda cijeli sustav ne funkcionira. Autor zagovara obrazovnu revoluciju koja podrazumijeva sljedeće: težište obrazovanja treba biti na stvaranju uvjeta u kojima će učenici moći i htjeti učiti; uloga učitelja jest olakšati učenje; uloga ravnatelja jest stvoriti uvjete u školi kako bi učitelji mogli ostvariti svoju ulogu; uloga zakonodavaca jest stvoriti uvjete, na lokalnoj i državnoj razini, koji će omogućiti ravnateljima i učiteljima ostvarivanje vlastitih uloga.

U četvrtom poglavlju *Natural Born Learners* autor navodi kako su djeca po prirodi znatiželjna, rado istražuju i prirodno su nadarena za učenje. No kako to da su neki učenici u školi uspješni, a neki neuspješni? Autor smatra da određena pravila i norme koče razvoj učenika te da su-

stav odgovara određenom tipu djece. Poučavanje je većinom verbalno i matematički, učenici uglavnom pišu, računaju i raspravljaju s učiteljem. Česta su testiranja. Od svih se učenika očekuje isto, bez obzira na njihove mogućnosti. Autor navodi kako u obrazovanju dominira teza o akademskoj sposobnosti (*academic ability*), a tri su glavna elementa u akademskom radu. Ne pridaje se važnost motorici, tjelesnoj aktivnosti ni praktičnom radu. Akademski je rad važan, no nije dovoljan i ne može zadovoljiti potrebe svih učenika. Danas se može personalizirati sve – od odabira odjeće do aplikacija na pametnim telefonima. No upravo je u obrazovanju najpotrebnija personalizacija i individualizacija. To bi značilo prepoznati da je inteligencija raznovrsna i višestruka; omogućiti učenicima da slijede svoje interese; prilagoditi raspored učenja učenicima te ocjenjivati učenike na način koji podržava njihov osobni razvoj i uspjeh.

Peto poglavlje zove se *The Art of Teaching*. Formalno obrazovanje ima tri elementa: kurikulum, poučavanje i ocjenjivanje. Pokret standardizacije usmjeren je na kurikulum i ocjenjivanje, dok se na poučavanje gleda kao na način provođenja propisanoga standarda. Unatoč tome učitelji su ključ svake reforme. Autor navodi četiri glavne uloge učitelja. Stručan učitelj uključuje (*engage*), omogućuje (*enable*), očekuje (*expect*) i osnažuje (*empower*). U ovom poglavlju raspravlja se i o "obrnutoj učionici" (*flipped classroom*). Profesor Eric Mazur s Harvarda prvi je započeo rabiti obrnute učionice u svojoj nastavi. Ovakvim načinom rada učitelj dobiva više vremena za rad s učenicima, onima kojima ide teže pomaže u svladavanju gradiva, onima koji su napredniji omogućuje teže i izazovnije zadatke. U nastavku poglavlja autor definira kreativnost kao proces posjedovanja kreativnih ideja koje imaju vrijednost te razbija mitove o kreativnosti kao linearnom procesu koji je karakterističan samo za umjetnička područja te se ne može naučiti. Za kraj poglavlja autor navodi kako su učitelji duša svake škole,

no osim znanja predmeta koji poučavaju moraju znati i kako potaknuti učenike. Ono što učitelji trebaju potaknuti kod učenika jest motivacija, samopouzdanje i kreativnost.

Šesto poglavlje zove se *What's Worth Knowing?* Autor promatra kurikulum kroz strukturu, sadržaj, način rada te ethos. Navodi osam ključnih kompetencija koje škola treba razvijati kod učenika. To su: znatiželja, kreativnost, kritičnost, komunikacija, suradnja, suosjećanje, staloženost te građanstvo. Navedene bi se kompetencije trebale usvajati zajedno i proživljati. Autor predlaže i promjenu nastavnih predmeta koji su opterećeni teorijom u discipline koje sadrže i teoriju i praksu. On predlaže sljedeće discipline: umjetnost, humanističke znanosti, jezik, matematiku, tjelesnu kulturu te znanost. Navedene su discipline povezane i upravo je naglasak na interdisciplinarnosti. Discipline su prisutne od vrtića do kraja srednje škole i dalje, no treba uzeti u obzir dob djece te način uvođenja određenih disciplina. Autor završava poglavlje navodeći karakteristike koje kurikulum treba imati: raznolikost sadržaja, njegova dubina te dinamičnost.

U sedmom poglavlju *Testing, Testing* autor govori o zamci pokreta standardizacije koji učenike opterećuje raznim pripremama te testiranjima koja se provode na mjesečnoj razini, a u nekim školama i češće. Autor navodi da standardizirani testovi ne smiju biti jedino mjerilo uspješnosti neke škole. Protivi se pokretu standardizacije, jer ono što se testira postaje najvažniji dio kurikuluma te se i nastava prilagođuje testovima. Učenici uče gradivo koje će biti u ispitima, dok za ostale sadržaji ostaje premalo vremena. Zabilježeni su i slučajevi roditelja koji traže da se njihovoj djeci dijagnosticira ADHD

jer tako dobivaju više vremena za rješavanje testova. Kod uspješnih učenika uočen je pak stockholmski sindrom. Autor u nastavku govori o komercijalizaciji obrazovanja u Americi te tko profitira od standardiziranih testova, jer to sigurno nisu ni učenici ni učitelji. Nadalje, autor opisuje ocjenjivanje koje se sastoji od dviju komponenti – opisa i usporedbi. Problem je današnjega sustava ocjenjivanja u pretjeranoj usporedbi i nedovoljnom opisu stvarnih mogućnosti svakog učenika. Autor zaključuje kako je ocjenjivanje sastavni dio učenja i poučavanja te bi trebalo biti prisutno u cjelokupnom procesu učenja, a ne samo na kraju.

Osmo poglavlje zove se *Principles for Principals*. U procesu učenja dvije su najvažnije figure – učenik i učitelj. No da bi škola napredovala i bila uspješna, važna je uloga ravnatelja. Primarni posao ravnatelja jest stvaranje dobre komunikacije između učenika, učitelja, roditelja i ostalih zaposlenika u školi koji dijele zajedničku viziju škole. Ako želimo mijenjati škole, moramo proučiti kakav utjecaj imaju navike (*habits*) i prostorni položaj škole (*habitats*). Da bi se škola mijenjala i bila po mjeri učenika, valja mijenjati ustaljene navike, izaći iz uobičajenih okvira i promijeniti kulturu škole. Fizičko okruženje škole, sam izgled zgrade odaje o kakvoj je školi riječ. Škola koja se brine i o izgledu, o prezentiranju i postavljanju radova učenika i učitelja, koja odiše životom, pozitivno utječe i na učenje i uspješnost. Nacionalna udruga srednjoškolskih ravnatelja definirala je tri glavna područja na kojima svaki ravnatelj treba raditi. To su: suradničko vodstvo; personaliziranje školskog okruženja te kurikulum, nastava i ocjenjivanje u službi razvoja učeničkih sposobnosti. Uloga ravnatelja nije u tome da uvijek ima nove ideje već da stvara klimu u kojoj svatko može razviti vlastite ideje.

Deveto poglavlje *Bring It All Back Home* opisuje najvažnijega partnera škole, a to je obitelj. Autor na temelju provedenih istraživanja i vlastita iskustva daje savjete roditeljima kako usmjeravati i podržavati djecu. Svako je dijete individua

za sebe i tako ga treba tretirati. Učenici su često neuspješni jer školski sustav podržava izreku "jedna veličina odgovara svima", što je netočno. Ono što roditelji mogu učiniti jest pomoći djeci da se razviju na sebi svojstven način te da pronađu ono što vole i žele raditi, da razviju prirodne talente. Istraživanje provedeno na Sveučilištu u Chicagu pokazalo je da učenici osnovne škole postižu 10 puta bolje rezultate u matematici te četiri puta bolje rezultate u čitanju ako je obitelj uključena u svakodnevni život i rad škole. U nastavku autor upozorava na pojavu "helikopter roditelja" (*helicopter parents*), koji previše štite i bdiju nad svojom djecom. Nacionalno udruženje roditelja i učitelja donijelo je šest standarda za partnerstvo obitelji i škole: izražavanje dobrodošlice obiteljima, učinkovito komuniciranje, podržavanje učeničkog uspjeha, podržavanje svakoga djeteta, podjela moći te suradnja s lokalnom zajednicom. Poglavlje završava prednostima i nedostacima školovanja kod kuće (*homeschooling*).

Deseto poglavlje zove se *Changing the Climate*. Autor naglašava da je promjena klime u školi moguća ako politika, zakonodavci i lokalna zajednica uvide važnost vlastita angažmana u promjeni kulture i klime škole. Da bi došlo do bilo kakve promjene, treba stvoriti povoljne uvjete. Zbog toga autor navodi kako obrazovanje treba počivati na principima zdravlja, ekologije, poštenja i brige. Svaki od principa detaljno je opisan. Tim Brighthouse, poznat u obrazovnim krugovima, smatra kako uspješna promjena treba sadržavati: viziju, vještine, poticaje, sredstva i akcijski plan. Promjena će biti neuspješna ako izostane samo jedan element. Benjamin Franklin jednom je rekao kako postoje tri vrste ljudi: oni koji su nepokretni, oni koji su pokretni i oni koji se kreću. Prvi ne žele

promjene i ne vide potrebu za njima. Drugi žele promjene i spremni su mijenjati stvari, no ne znaju kako. Treća vrsta ljudi ne čeka odobrenje za svoje ideje nego uzima stvari u svoje ruke i djeluje. Ako se dovoljan broj ljudi kreće u određenom smjeru, to je onda pokret. Ako tom pokretu dodamo dovoljno energije, dobivamo revoluciju, a upravo je ona potrebna obrazovanju.

Zaključno, knjiga *Creative Schools; The Grassroots Revolution That's Transforming Education* na konkretan način pun primjera i rezultata istraživanja predlaže korake u promjeni školskoga sustava. S obzirom na to da se u knjizi obrađuju pitanja koja uključuju učitelje, roditelje, ravnatelje i zakonodavce, knjiga je korisna za sve osobe koje rade ili su na neki način povezane s obrazovanjem. Školu treba mijenjati, ali ne od vrha. Potrebno je krenuti iz prakse, od samih učenika i učitelja, preko roditelja i ravnatelja do zakonodavaca i vlasti. Zajedničkim radom na promjenama stvara se produktivnije radno okruženje te ostvaruju pozitivni rezultati.

Ružica Tokić

<https://doi.org/10.5559/di.25.4.11>

THE GOOD SOCIETY: PROSPECTS FOR REASON, COMMUNICATION, AND WELL-BEING

Međunarodna znanstvena konferencija – The 39th Annual Scientific Meeting of the International Society of Political Psychology (ISPP)

13.–16. srpnja 2016., Varšava, Poljska

Godišnja konferencija Međunarodnoga društva za političku psihologiju (ISPP – International Society of Political Psychology) održavala se 2016. godine u Varšavi u Poljskoj od 13. do 16. srpnja. Tema konferencije bi-